

ristä olisi ryhdytty keräämään perustietoa 2000-luvun puolella, tulos olisi ollut huomattavasti laihempi. Pirjo Mikkonen on ottanut kunniatehtäväkseen saattaa päätökseen vuonna 1986 aloitetun suurhankkeen, ja hän on saavuttanut tavoitteensa. Hänen väitöskirjansa kautta pääsevät tavalliset suomalaiset itse kertomaan sekä nykyisille että tuleville sukupolville, miksi heidän sukunimensä ovat sellaisia kuin ne ovat.

KAISA HÄKKINEN
etunimi.sukunimi@utu.fi

FURTENBACH, BÖRJE 1987: De svenska soldatnamnen och deras betydelse för släktnamnsbildningen. – *Studia Anthroponymica Scandinavica* 5 s. 57–90.

HÄKKLI, ESKO 1970: *Taistelu suomen kielen kohottamiseksi virkakieleksi 1863–1868*. Licensiaatintutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.

JUVA, MIKKO 1962: Suomen kielitaistelun ensimmäinen vaihe. – *Historiallinen Arkisto* 58 s. 364–380.

JUVA, MIKKO 1966: *Suomen kansan historia 4. Kansallinen herääminen (1809–1894)*. Helsinki: Otava.

PAIKKALA, SIRKKA 2004: *Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 959. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

RANTALA, HELI 2013: *Sivistyksestä sivilisaatioon. Kulttuurikäsitys J. V. Snellmanin historiallisessa ajattelussa*. Annales Universitatis Turkuensis C 362. Turku: Turun yliopisto.

ROMMI, PIIRKKO – POHLS, MARITA 1989: Poliittisen fennomanian synty ja nousu. – Päiviö Tommila (päätoim.), *Herää Suomi. Suomalaisuusliikkeen historia* s. 69–119. Kuopio: Kustannuskiila Oy.

Liikkuvaa vuorovaikutusta

Pentti Haddington, Lorenza Mondada & Maurice Neville (toim.): *Interaction and mobility. Language and the body in motion*. Berlin: De Gruyter 2013. 430 s.
ISBN 978-3-11-029114-8.

Viimeisimpien vuosien aikana vuorovaikutuksen multimodaalisuus on ollut keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa paljon esillä. Keskustelunanalyysin kansainvälisessä kongressissa vuonna 2010 (ICCA10, Mannheim) vuorovaikutuksen multimodaalisuus oli valittu tapahtuman teemaksi, ja se on ollut keskiössä lukuisissa tuoreissa keskustelunanalyttisissä julkaisuissa (esim. Deppermann toim. 2013; Streek, Goodwin & LeBaron toim. 2011; suoma-

laisista esim. Arminen, Auvinen & Paalukka 2010; Haddington, Keisanen & Neville 2012; Kaukoma, Peräkylä & Ruusuvoori 2013; Kärkkäinen & Keisanen 2012). Kiinnostus ja tarkastelu ovat siis kohdistuneet kielellisen ja kehollisen toiminnan yhteispeliin sekä fyysisen ympäristön ja materiaalien objektien merkitykseen vuorovaikutuksen resurssina. Tämä on tuonut tutkimuksen piiriin uudentyyppisiä vuorovaikutustilanteita, herättänyt uudenlaisia tutkimuskysymyksiä sekä avannut uusia näkökulmia vanhojen kysymysten tarkasteluun.

Pentti Haddingtonin, Lorenza Mondadan ja Maurice Nevilen toimittama artikkelikokoelma *Interaction and mobility*

(2013) jatkaa vuorovaikutuksen multimodaalisuuden tarkastelua. Kirjan tutkimukset kohdistuvat kuitenkin sellaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja toimintoihin, joita aiemmassa tutkimuksessa on tarkasteltu melko vähän.

Kirja sisältää yksitoista tutkimusartikkelia sekä johdannon ja epilogin. Kaikissa artikkeleissa tutkitaan tilanteita, joiden osallistajat joko liikkuvat itse (kävelevät, tanssivat, ajavat autolla tai lentävät) tai ohjaavat ja koordinoivat muiden toimijoiden liikkumista (työskentelevät lennonjohdossa, pelaavat videopeliä, opettavat tanssia). Tarkasteltaessa tällaisia mobiliteetteja (*mobilities*)¹ keskiöön nousevat myös vähemmän tutkitut multimodaalisuuden ulottuvuudet. Artikkeleissa kuvataan sitä, miten yhteistä liikkumista, sen aloittamista ja lopettamista koordinoidaan ja miten vuorovaikutuksen osallistujien sijainti ja liikkuminen tilassa luovat ja purkavat vuorovaikutuksellisia tiloja (*interactional space*). Lisäksi tarkastellaan sitä, miten liikkumista ja toisaalta paikallaan oloa käytetään resurssina vuorovaikutustoimintojen rakentamisessa ja tulkinnessa sekä vuorovaikutuksen jäsentämisessä.

Keskustelunalyysin näkökulma liikkeessä tapahtuvien toimintojen vuorovaikutuskäytänteisiin

Kirjan kirjoittajat edustavat useita tieteenalajoja, muun muassa kielentutkijoita, sosiologeja ja maantieteilijöitä. Yhdistävänä tekijänä heidän artikkeleissaan on tutkimuskohteen lisäksi se, että tutkimuksissa käytetään keskustelunalyttista tutkimusmenetelmää, tai ainakin hyödynnetään keskustelunalyttista tai

1. Englannin termi *mobility* kuvaa siis tässä liikkeessä tapahtuvia toimintoja, joissa liikutaan tilassa paikasta toiseen esimerkiksi kävelen tai jossakin ajoneuvossa. Termille tässä merkityksessä ei ole olemassa vakiintunutta tai edes kovin toimivaa suomenkielistä vastinetta.

etnometodologista näkökulmaa vuorovaikutukseen. Toimittajien kirjoittama johdantoartikkeli sisältää laajan kuvauksen kirjan tutkimusten metodisista lähtökohdista. Artikkelin osoittaa, miten ja miksi sosiaalisen toiminnan sekventiaaliseen tarkasteluun perustuva keskustelunalyysi soveltuu ajassa etenevien yhtäaikaisten ja kompleksisten toimintojen tarkasteluun ja varsinkin erilaisten toimintojen koordinoimiseen ja osallistujien yhteispeilin tarkkaan ja systemaattiseen analyysiin. Johdantoartikkeli sisältää myös perusteellisen katsauksen niihin haasteisiin, joita liikkeessä tapahtuvien toimintojen vuorovaikutuskäytänteiden tutkimukseen liittyy ja joihin kirjan artikkelit pyrkivät osaltaan vastaamaan. Nämä haasteet koskevat sekä tutkimusmenetelmiä että tutkimuksessa käytettäviä käsitteitä.

Metodisia kysymyksiä tarkastellaan myös artikkelikokoelman päättävässä epilogissa. Artikkelikokoelmaa kommentoivassa kirjoituksessaan Paul McIlvenny muun muassa arvioi keskustelunalyttisen lähestymistavan soveltuvuutta ja antia tutkittaessa erityyppisiä mobiliteetteja. Monissa aiemmissa tutkimuksissa on pyrittä luokittelemaan liikkumisen muotoja ja kuvaamaan erityyppisille mobiliteeteille ominaisia piirteitä. Sen sijaan keskustelunalyttinen tutkimus suuntaa huomion niihin vuorovaikutuksen käytänteisiin, joilla erilaisten mobiliteettien osallistajat rakentavat meneillään olevaa toimintaa. McIlvenny mukaan tällainen lähestymistapa mahdollistaa sen, että tilanteen osallistajat eivät näyttäytyä vain liikkuvina subjekteina vaan aktiivisina osallistujina, jotka omalla toiminnallaan rakentavat ja muokkaavat tilannetta sekä osoittavat siitä tulkintaansa. Tutkittaessa liikkeessä tapahtuvaa toimintaa, esimerkiksi autolla ajamista, on erityisen ongelmallista selvittää ja määrittää sitä, mikä osallistujille itselleen on kullakin hetkellä relevantti konteksti – mikä heille ja heidän toiminnalleen on merkityksellistä alati vaihtuvassa

ympäristössä. Osallistujien näkökulmaa tilanteeseen on kuitenkin mahdollista selvittää kohdistamalla huomio niihin käytänteisiin, joilla osallistujat itse rakentavat, muokkaavat ja tulkitsevat toimintaansa.

McIlvenny nostaa esiin myös joitakin erityisiä metodisia haasteita ja kysymyksiä, joita liikkeessä tapahtuvien vuorovaikutustilanteiden tutkimus synnyttää. Yksi tällainen haaste on aineistoa tallentavan, kameraa käyttävän tutkijan vaikutus tilanteen muotoutumiseen ja tulkintaan. Kameran ovat tietysti osa fyysistä ympäristöä ja siten jonkinlainen osa vuorovaikutustilannetta myös silloin, kun tallennetaan paikallaan olevia, esimerkiksi ruokapöydän ääressä keskustelevien tai työpisteessä toimivien ihmisten vuorovaikutusta. Tallennettaessa esimerkiksi kävelen liikkuvien keskustelijoiden vuorovaikutusta on kameraa käyttävän tutkijan kuitenkin seurattava kävelijöitä, jolloin hän on myös väistämättä tilanteessa aktiivisemmin mukana. Kuvaaja joutuu myös valitsemaan kuvakulmia, jolloin hän osaltaan tulkitsee tilannetta sekä muokkaa ja rajaa näkökulmaa, josta aineistoa analysoidaan.

Multimodaalisuuden tutkimuksen historiaa

Kirjan johdantoartikkeli tarjoaa metodisten lähtökohtien ja kysymysten esittelyn lisäksi valaisevan katsauksen siihen, millä tavoin vuorovaikutuksen multimodaalisuuden, kehollisen toiminnan ja tilan tarkastelu on ollut keskustelunanalyttisessä tutkimuksessa mukana. Ensimmäiset tutkimukset perustuivat pitkälti puhelinaineistoihin, mutta eivät sattumalta. Keskustelunanalyysin alkuaikoina filmattuja tai videoituja aineistoja oli huomattavasti hankalampaa kerätä kuin nykyisillä laitteilla, eikä pelkkiä ääninauhoituksia kasvokkaisista keskusteluista haluttu käyttää aineistona, koska niitä analysoidessa tutkijoilla ei ollut samanlaista pääsyä ei-

kiellellisten resurssien käyttöön ja merkitykseen vuorovaikutuksessa kuin osallistujilla itsellään. Kuitenkin jo 1970-luvulla Charles ja Marjorie Goodwin keräsivät filmattuja aineistoja, joita käyttivät myös Harvey Sacks ja Emanuel Schegloff. Englannissa Christian Heath puolestaan julkaisi 1980-luvulla laajaan videoituun aineistoon perustuvan tutkimuksen (1986), jossa tarkasteltiin kielellisen ja kehollisen toiminnan koordinoitua lääkärin vastaanotoilla.

Sittemmin keskustelunanalyttiset tutkimukset ovat tuottaneet runsaasti tietoa siitä, miten erilaisia kehollisia resursseja – esimerkiksi katsetta, ilmeitä, eleitä ja osoittamista sekä kehon asentoja ja suuntautumisia – käytetään vuorovaikutustointojen rakentamisessa ja koordinoimisissa sekä yhteisen ymmärryksen saavuttamisessa. Tarkasteltavina ovat kuitenkin olleet pitkälti sellaiset tilanteet, joiden osallistujat keskustelevat tai hoitavat jotakin työtehtävää tai asiakkaan asiaa paikallaan (ruokapöydässä, lääkärin vastaanotolla, tiskin ääressä, luokahuoneessa tms.). Tästä syystä tutkimuksissa ei ole tarkasteltu kovinkaan paljon sitä, mitä osallistujien liikkuminen tilassa merkitsee vuorovaikutuksen kannalta, miten yhteistä liikkumista koordinoidaan ja millainen on kielellisen toiminnan suhde liikkumiseen. Arkisessa elämässään, myös toimiessaan ja keskustellessaan toistensa kanssa, ihmiset ovat kuitenkin usein liikkeessä: he kävelevät, ajavat autolla, liikkuvat työskennellessään yhdessä työpajoilla tai kotona, käydessään ostoksilla ja harrastaessaan. *Interaction and mobility* -artikkelikokoelman tavoitteena onkin täydentää tutkimusta tältä osin ja paneutua liikkumiseen ja tilan käyttämiseen sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksen resurssina.

Sinänsä liikkumisen ja tilan käyttämisen tarkasteleminen ei ole uusi asia sosiaalisen toiminnan ja vuorovaikutuksen tutkimuksessa, kuten kirjan toimitta-

jat toteavat. Jo Erving Goffman, keskusteluanalyttisen lähestymistavan synty- miseen ja muovautumiseen voimakkaasti vaikuttanut sosiologi, kuvasi kirjoituksis- saan (1963) sitä, miten ihmisten liikku- minen ja kehollinen toiminta tilassa sekä toimintojen koordinointi luovat ja pur- kavat vuorovaikutuksellisia tiloja ja ryh- mäytymisiä (*interactional spaces, focused gatherings*). Myöhemmin keskustelun- analytikoista varsinkin Lorenza Mon- dada (esim. 2007, 2009) on tarkastellut sitä, miten vuorovaikutuksellisia tiloja luodaan ja muokataan osana vuorovaiku- tusta.

Liikkumista ja vuorovaikutusta: yhteistyötä, ennakointia, koordinoointia ja ohjaamista

Kirjan tutkimusartikkelit on jaettu nel- jään osioon. Ensimmäisen osion (”Stag- ing and collaborating for mobility”) ar- tikkeleissa kuvataan muun muassa sitä, miten tilanteen osallistujat koordinoivat yhteistä liikkumistaan taidenäyttelyssä ja ruokakaupassa. Dirk vom Lehn tarkas- telee tilanteita, joissa kahden tai kolmen hengen ryhmät kulkevat taidenäyttelyssä teoksen luota toiselle. Kirjoittaja osoittaa, miten poistuminen kohteen luota kohti seuraavaa kohdetta tapahtuu koordinoi- dusti ilman, että yhteistä toimintaa ohja- taan kielellisin keinoin. Artikkelissa ana- lysoidaan ja kuvataan niitä kehollisia käy- tänteitä, joiden avulla osallistujat ehdot- tavat lähtöä eteenpäin ja tarvittaessa voi- mistavat ehdotustaan sekä toisaalta vas- taavat ehdotuksiin: myöntyvät lähtöön tai viivyttävät sitä. Elwys De Stefani tarkas- telee puolestaan tilanteita, joissa kaksi ih- mistä tekee yhdessä ruokaostoksia. Hän analysoi sitä, millaisin sekä kielellisin että kehollisin keinoin osapuolet rakentavat ja koordinoivat yhteistä toimintaansa: liikkem- kelle lähtemistä, pysähtymistä, liikkumi- sen suuntaamista ja huomion kohdistam- ista erilaisiin tuotteisiin.

Seuraava osio (”Projecting and enga- ging mobility”) sisältää kaksi artikkelia, joissa molemmissa tarkastellaan vuorovai- kutusta liikkuvassa autossa. Eric Laurierin artikkelissa kuvataan ajajan ja matkustajan yhteistä toimintaa ja neuvottelua tulevista toimista, kun auto lähestyy liikenneym- pyrää ja ajaa sen läpi. Pentti Haddingtonin tutkimuksessa tarkastellaan tilanteita, joissa matkustaja ja ajaja neuvottelevat tulevasta toiminnasta lähestyttäessä ris- teystä. Artikkelissa kartoitetaan niitä kie- lllisiä ja kehollisia keinoja (puhetta, kat- seita, eleitä), joita matkustajat käyttävät pohjustaessaan ja esittäessään toiminta- kehotuksia. Lisäksi tarkastellaan sitä, mi- ten kuljettajat vastaavat matkustajan toi- mintakehotuksiin sekä kielellisesti että esimerkiksi hidastamalla auton vauhtia, vaihtamalla vaihdetta tai käyttämällä vilk- kua. Haddingtonin tarkka analyysi näyt- tää, miten kuljettaja ja matkustaja yhdis- tävät kielellisiä ja kehollisia toimintojaan, koordinoivat niitä toistensa toimintoihin ja myös sovittavat toimintaansa risteystä kohti suuntaavan auton liikkeeseen.

Kolmannessa osiossa (”Coordinating and controlling mobility”) siirrytään vuorovai- kutustilanteisiin, joiden osanotta- jat ohjaavat ja koordinoivat muiden liik- kumista. Inka Koskela, Ilkka Arminen ja Hannele Palukka tarkastelevat artikkelis- saan pareittain toimivien lennonjohtajien työskentelyä. Kirjoittajat analysoivat niitä vuorovaiikutuskäytänteitä sekä vuoro- vaikutukseen sisältyviä korjauksia, joilla lennonjohtajat tuottavat, koordinoivat ja muokkaavat omaa paikallista toiminta- ansa ja yhteistyötään – ja samalla tämän paikallisen toimintansa kautta ohjaavat ja koordinoivat lentoliikennettä, seuraavat järjestelmien toimintaa ja ennakoivat on- gemallisia tilanteita.

Muiden toimijoiden ohjaamisen käy- tänteitä tarkastellaan myös Lorenza Mon- dadan artikkelissa. Mondada tutkii rans- kankielisiä vuorovaiikutustilanteita video- pelin äärellä. Hän keskittyy imperatiivi-

muotoisiin direktiiveihin, joita pelaajat esittävät toisilleen pyrkiessään ohjaamaan jalkapalloa pelaavien pelihahmojensa toimintaa ja yhteistyötä kentällä. Kielentutkijan näkökulmasta Mondadan analyysi imperatiivien käytön linkittymisestä pelihahmojen liikkumiseen kentällä on yksi artikkelikokoelman kiinnostavimmista. Kirjoittaja osoittaa, miten pelaajien kielellinen toiminta ja sen ajallisuus – sekä puheen kesto että ajoitus – on hienovaraisesti sovitettu ruudulla pelaavien pelihahmojen toimintaan ja sen ajalliseen etenemiseen. Imperatiivimuotoisilla direktiiveillä pelaajat ohjaavat pelihahmojen toimia pelikentällä sekä sovittavat puheensa rytmillä, nopeutuksella, hidastuksella ja imperatiivien toistoilla kielellisen toimintansa tapahtumien etenemiseen kentällä. Analysoimalla pelaajien direktiivejä ja niiden esittämisen koordinoimista pelikentän tapahtumiin Mondada näyttää, että direktiiveillään pelaajat pyrkivät myös jo ennalta estämään ongelmiin todennäköisesti johtavia toimintoja tai vaihtoehtoisesti edistämään menestystä ennakoivia toimia. Imperatiivimuotoisten direktiivien käytön ja vuorovaikutuksellisen merkityksen kannalta olennaista on siis myös pelaajien kyky ennakoita pelihahmojen toimien etenemistä ja seurauksia.

Viimeisen osion (”Creating and performing mobility”) artikkeleissa tarkastellaan vuorovaikutusta performatiivisissa toiminnoissa. Varsinkin Leelo Keevallikin tutkimus tanssinopetuksesta kuvaa tarkasti ja oivaltavasti kielellisen ja kehollisen toiminnan yhteispeliä ja koordinoitua sekä tarjoaa uudenlaisen näkökulman deiktisten ilmausten *tässä* ja *nyt* analyysiin, käyttöön ja merkitykseen vuorovaikutuksessa. Keevallik tarkastelee englannin-, viron- ja ruotsinkielisiä tanssitunteja ja analysoi sitä, miten opettajat ohjaavat oppilaita korjaamaan jonkin kohdan aiemmasta suorituksestaan. Opettajat osoittavat ja näyttävät kontras-

tin oikean ja väärän suorituksen välillä sekä kielellisin keinoin että omalla liikkumisellaan. Tarkastelun fokuksessa on se, miten opettajat käyttävät ilmauksia *tässä* ja *nyt* paikantaakseen oppilaille korjattavan kohdan. Keevallik osoittaa, miten deiktinen origo, tilaan ja aikaan liittyvä vuorovaikutuksen keskus, ei määrity vain suhteessa puhujaan – puhumisen paikkaan ja hetkeen – vaan suhteessa senhetkiseen yhteiseen toimintaan ja yhteisesti koordinoituun liikkeeseen. Samoin deiktiset ilmaukset *tässä* ja *nyt* saavat merkityksensä osana ajassa ja tilassa etenevää liikettä, joka on myös vastaanottajille tunnistettava ja merkityksellinen.

Vuorovaikutuksen multimodaalisuus: kielellisen ja kehollisen toiminnan yhteispeliä

Vuorovaikutuksen multimodaalisuutta tarkastelevat tutkimukset ovat osoittaneet selvästi sen, että analysoitaessa kielenkäyttöä kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa tarkastelua ei voi rajata yksin kielelliseen toimintaan. Nämä tutkimukset ovat myös tuottaneet runsaasti tietoa siitä, miten vuorovaikutuksen osallistujat käyttävät merkitysten rakentamisen ja tulkinnan resursseina kielen lisäksi myös fyysistä ympäristöään ja sen esineitä, samoin kuin kehollista toimintaa, esimerkiksi eleitä, katseita ja ilmeitä. *Interaction and mobility* -artikkelikokoelma täydentää tätä tutkimustietoa erityisesti sen osalta, miten vuorovaikutuksen osallistujien sijainti ja liikkuminen tilassa toimivat vuorovaikutuksen resursseina ja miten ne myös jäsentävät ja muovaavat kielellistä toimintaa.

Uutta ja kiinnostavaa teoksessa on liikkumisen tarkasteleminen sosiaalisena toimintana sekä niiden kehollisten vuorovaikutuskäytänteiden kartoittaminen, joilla osallistujat koordinoivat yhteistä liikkumistaan ja esimerkiksi ehdottavat liikkeelle lähtemistä tai vastustavat sitä. Vuo-

rovaikutuksen multimodaalisuutta tarkastelevat tutkimukset ovat toistaiseksi tarjonneet melko vähän systemaattista tietoa kielellisen ja kehollisen toiminnan yhteispeleistä, esimerkiksi siitä, miten vaikkapa toimintakehotusten kielellinen muotoilu on kytköksissä vuorovaikutuksen osallistujien liikkumiseen tai sijaintiin tilassa tai heidän keholliseen toimintaansa (ks. kuit. Keisanen & Rauniomaa 2012; Kärkkäinen & Keisanen 2012; Rauniomaa & Keisanen 2012; Rossi 2012). Myös tästä kehollisen ja kielellisen toiminnan yhteispeleistä *Interaction and mobility* -kirjan artikkelit kertovat lisää, vaikka pääpaino onkin kehollisessa toiminnassa. Kielentutkijan näkökulmasta tällaista fokusta – keskittymistä liikkumisen ja kehollisen toiminnan merkitykseen vuorovaikutuksessa – voisi pitää teoksen puutteena, mutta ehkä asia onkin päinvastoin. Artikkelikokoelmaa voi lämpimästi suositella kaikille kielellisestä vuorovaikutuksesta kiinnostuneille juuri siksi, että se avaa tuoreen ja uudenlaisen näkökulman siihen, miten vuorovaikutus jäsentyy ja millaisin tavoin ja resurssien merkityksiä sekä yhteistä ymmärrystä ja toimintaa rakennetaan.

LIISA RAEVAARA
 etunimi.sukunimi@helsinki.fi

Lähteet

- ARMINEN, ILKKA – AUVINEN, PETRA – PALUKKA, HANNELE 2010: Repairs as the last orderly provided defense of safety aviation. – *Journal of Pragmatics* 42 s. 443–465.
- DEPPERMAN, ARNULF (toim.) 2013: *Conversation analytic studies of multimodal interaction*. Special issue for *Journal of Pragmatics* 46 (1).
- GOFFMAN, ERVING 1963: *Behavior in public places. Notes on the social organization of gatherings*. New York: New Press.
- HADDINGTON, PENTTI – KEISANEN, TIINA – NEVILE, MAURICE (toim.) 2012: *Meaning in motion. Interaction in cars*. Special issue for *Semiotica* 191 (1/4).
- HEATH, CHRISTIAN 1986: *Body movement and speech in medical interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KAUKOMAA, TIMO – PERÄKYLÄ, ANSSI – RUUSUVUORI, JOHANNA 2013: Turn-opening smiles. Facial expression constructing emotional transition in conversation. – *Journal of Pragmatics* 55 s. 21–42.
- KEISANEN, TIINA – RAUNIOMAA, MIRKA 2012: The organization of participation and contingency in pre-beginnings of requests sequences. – *Research on Language and Social Interaction* 45 s. 323–51.
- KÄRKKÄINEN, ELISE – KEISANEN, TIINA 2012: Linguistic & embodied formats for making (concrete) offers. – *Discourse Studies* 14 s. 587–611.
- MONDADA, LORENZA 2007: Operating together through videoconference. Members' procedures for accomplishing a common space of action. – Stephen Hester & David Francis (toim.), *Orders of ordinary action* s. 51–68. Aldershot: Ashgate.
- MONDADA, LORENZA 2009: Emergent focused interactions in public places. A systematic analysis of the multimodal achievement of a common interactional space. – *Journal of Pragmatics* 41 s. 1977–1997.
- RAUNIOMAA, MIRKA – KEISANEN, TIINA 2012: Two multimodal formats for responding to requests. – *Journal of Pragmatics* 44 s. 829–842.
- ROSSI, GIOVANNI 2012: Bilateral and Unilateral Requests. The use of imperatives and 'mi x?' Interrogatives in Italian. – *Discourse Processes* 49 s. 426–458.
- STREEK, JÜRGEN – GOODWIN, CHARLES – LEBARON, CURTIS (toim.) 2011: *Embodied interaction. Language and body in the material world*. Cambridge: Cambridge University Press.